ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – HISTORIA UNIVERSITATIS CAROLINAE PRAGENSIS
2026 Tomus LXVI. Fasc. 2 Pag. 171–184

Přemysl Bar – Lukáš Führer – Dalibor Havel – Lenka Šmídová Malárová (edd.), Moc inkoustu: středověká knižní kultura na Moravě
Masarykova univerzita, Brno 2024, 345 s., ISBN 978-80-280-0520-7

Záměrně dvojsmyslný název zvolil pro svou publikaci autorský tým pracovníků Masarykovy univerzity, poukazující nejen na význam knih pro středověkou kulturu, tedy moc ve smyslu síly, ale také na „moc" jakožto vyjádření nadměrného množství. Kniha vznikla jako doprovodná publikace ke stejnojmenné výstavě, z toho důvodu sestává ze dvou částí – studií a katalogu výstavy.

První studie z pera Davida Kalhouse seznamuje čtenáře s nejstaršími knihami doloženými na Moravě, respektive s jejich fragmenty, a moravskými církevně slovanskými písemnými památkami. Uvedenou problematiku autor představuje v širším evropském kontextu, což je ostatně dáno i roztroušeností zbytků velkomoravského písemnictví. Na Kalhouse navazuje svým textem o latinské literatuře na středověké Moravě Jana Nechutová, která se v prvé řadě zaobírá narativními historiografickými díly (zejména anály hradišťsko-opatovickými a ždárskými kronikami), písemnictvím z prostředí olomouckého biskupství a díly konkrétních autorů, např. Jana z Gelnhausenu, Milíče z Kroměříže, Jana z Holešova či Štěpána z Dolan. Latinskému písemnictví v prostředí olomouckého biskupství a moravských klášterů do 12. století se následně věnuje Dalibor Havel. Problematiku moravských kalendářů, uchovaných v liturgických rukopisech, představil Michal Dragoun. Tyto kalendáře nejenže mohou pomoci při datování rukopisů, ale rovněž jsou samy o sobě pozoruhodným badatelským tématem. Iluminovaným rukopisům druhé poloviny 14. století v olomouckých sbírkách (konkrétně ve fondu Metropolitní kapituly v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě, v olomoucké Vědecké knihovně a ve sbírce olomouckého vlastivědného muzea) se věnovala Jana Hrbáčová. Vyzdvihnout lze například Misál Herborda z Fulštejna, Opatovický misál či Horologium sapientiae, přičemž autorka pátrá převážně po původu iluminátorů na základě komparace s jinými iluminovanými rukopisy. Miroslav Myšák se na příkladu tisků z knihovny kostela sv. Jakuba v Brně zaměřil na problematiku knižní vazby na Moravě v počátcích novověku. Svou práci rozdělil do šesti okruhů – typologie a podoba vazeb, slepotisky, schémata výzdoby, vazby knih z jím sledované knihovny, přičemž se zaobírá zvláště jejich proveniencí, rekonstrukce knihkupeckých cest a závěrečné shrnutí, v němž vnímá proměnu stylu vazeb po roce 1500.

Aktuální shrnutí stavu poznání církevních knihoven středověké Moravy představuje Přemysl Bar. Převážně se jedná o knihovny klášterní, v menší míře kapitulní (Olomouc, dvakrát Brno a Kroměříž) a knihovnami soukromými (např. Bedřich z Pernštejna, Albert ze Šternberka či Jan Filipec). Autor u univerzitně vzdělaných církevních představitelů (např. některých kanovníků) předpokládá existenci menší soukromé knihovny i kdyby nebyla nijak doložena. Za hlavní úkol pro budoucí badatele považuje autor identifikaci dávných knihoven. Knihami a knihovnami z moravských středověkých měst se zabýval Tomáš Borovský, přičemž zvláštní pozornost věnuje dílu Jana z Gelnhausenu, spjatému

© 2026 The Author. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

s Brnem i Jihlavou, opomenuty nejsou ovšem ani zmínky o knihách a knihovnách jinde, ve Znojmě, v Olomouci, i v menších městech, např. v Boskovicích. Závěrečná studie opět z pera Miroslava Myšáka mapuje působení první brněnské tiskárny, a zvláště původ tiskařů a typografickou produkci tiskárny. Mezi produkty tiskárny bychom nalezli jak tisky vydané vlastním nákladem, tak i externí zakázky (jednolisty, objednávky z Uher či Olomouce). Studii vhodně doplňují tabulkové přehledy o doložených tiscích. Na studie přímo navazuje výstavní katalog, mapující knižní kulturu na Moravě od nestarších dokladů (velkomoravská pisátka – stily), přes rukopisné zlomky až po iluminované rukopisy vrcholného a pozdního středověku a nejstarší tisky. Práce je tedy katalogem v tom nejlepším slova smyslu, neboť nejenže poskytuje podrobné informace o vystavených předmětech, ale nad rámec toho shrnuje stav poznání vzdělanosti a psané kultury na Moravě od raného středověku až do počátků novověku prostřednictvím výše anotovaných studií, psaných předními odborníky na danou problematiku.

Jan Boukal
DOI: 10.14712/23365730.2026.38

Adam Pálka, Martin Lupáč z Újezda. Osobitý myslitel husitské éry
(Edice Středověk, sv. 9), Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2026, 332 s.,
ISBN: 978-80-7422-882-7

Důležitým příspěvkem k dějinám konfesijní polemiky 15. století je nová kniha Adama Pálky, která se zabývá jednou z nejvýznamnějších utrakvistických osobností první poloviny 15. století. Martin Lupáč z Újezda byl nejen myslitelem a knězem, ale také diplomatem aktivně se podílejícím na jednáních s basilejským koncilem, včetně jihlavského sněmu roku 1436. K tematice kompaktát, která zde byla zpečetěna a vyhlášena, se pak Lupáč ve svých dílech vyjadřoval takřka celý svůj život. Pálkova kniha proto kromě samotného života Lupáče analyzuje jeho rozsáhlé polemické spisy, a to jak ve vzájemném srovnání, tak v komparaci s texty jiných utrakvistických autorů.

Text je rozdělen do pěti kapitol. První z nich představuje klasický, podle Pálky dosud nejpodrobnější, životopis protagonisty. Vyzdvihnout lze například část *Vzdělanec bez univerzitního gradu?*,[1] kde autor řeší Lupáčův vztah k pražské univerzitě. Rozborem pramenů dochází k závěru, že tento myslitel sice pravděpodobně studoval, ale titulu z nějakého důvodu nedosáhl, což souhlasí se závěry starší literatury. Tu Pálka kriticky hodnotí a mírně upřesňuje.

Další tři kapitoly se zaměřují na Lupáčovu literární tvorbu, která je zkoumána z několika úhlů pohledu. Každý z nich je představen v samostatné kapitole.

Nejprve se autor zaměřuje na Lupáčovy reflexe událostí z let 1432–1437. Komparuje jeho různé popisy téhož dění, čímž získává představu o charakteru Lupáče jako autora. Důraz přitom klade na otázku, zda si texty odpovídají, nebo v nich dochází k navzájem neslučitelným změnám. Analýzou popisů zjišťuje, že se jednotlivé zprávy o téže události

[1] A. Pálka, *Martin Lupáč z Újezda*, s. 19–24.